

Sanningskommissionen för det samiska folket
Ku 2021:02

Kommissionens kartläggnings- och granskningsuppdrag

1. Utgångspunkter

1.1 Uppdraget enligt direktivet

- Kommissionen ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv (kartläggningsuppdraget).
- Kommissionen ska därvid kartlägga och granska relevanta aktörers agerande vid genomförande av politiken.
- Kommissionen ska analysera och belysa konsekvenserna av den förda politiken för det samiska folket, när det gäller det samiska folkets och enskilda samers levnadsvillkor, hälsa och sociala liv samt det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.
- Kommissionen har ett brett mandat och det är kommissionens uppgift att närmare bestämma vilka områden som ska granskas och hur arbetet i kommissionen ska bedrivas.
- Uppdraget begränsas inte till en viss tidsperiod utan avser tiden fram till idag. Granskningen ska vara allsidig, m.h.t. att politiken inte alltid varit enhetlig för hela det samiska området eller folket.
- Eftersom Renmarkskommittén ska lämna förslag till ny renskötsellagstiftning och analysera det samiska folkets rätt till jakt och fiske ska kommissionen inte analysera vilken rätt till renskötsel och därtill knutna rättigheter som samer har och har haft, men däremot de konsekvenser som den förda politiken medfört och medför.
- Granskningen av Svenska kyrkan ska begränsas till tiden före år 2000, då den skildes från staten.

1.2 Tolkning av direktivet – vissa grundläggande avgränsningar och definitioner

- *Tid för det historiska perspektivet*: Det kan vara fråga om olika tidsperioder beroende på vilket område som kartläggs och granskas varför någon viss tidpunkt bakåt i tiden inte behöver fastställas. Det har dock påtalats att flera avgörande lagar och förordningar beslutades under 1600-talet och senare.
- *Vems politik*: ”Det allmännas” dvs. riksdagens lagstiftning respektive Kungl. Maj:ts respektive regeringens förordningar, föreskrifter av nuvarande och föregångare till landstingskommuner (regioner) och kommuner (= politiskt fattade beslut på grundval av delegation från riksdagen).
- *Vilka aktörer har genomfört, vidtagit åtgärder och bedrivit verksamheter*: Det är viktigt att vi kopplar centrala aktörer till olika nyckelpunkter i historien. Kungl. Maj:ts/regeringens och andra av politiker beslutade förordningar (reglementen etc.) har genomförts av centrala förvaltningsmyndigheter (till exempel Skolverket, Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, Bergsstaten, Jordbruksverket m.fl. och motsvarande tidigare myndigheter) och av myndigheter och deras företrädare regionalt och lokalt, t.ex. landsfogdar, länsstyrelser (landshövdingar), Lappväsendet, kommuner, domstolar, Svenska kyrkan och lärare i nomad- och folkskolorna.
- *Uttrycket ”granska”*: Med att granska avses i detta sammanhang att analysera och beskriva syftet och ideologin bakom den förda politiken, vilka medel som använts för att genomföra den samt analysera konsekvenserna den har fått för det samiska folket och enskilda grupper av samer.
- *Uttrycket ”politik som förts gentemot samerna”*: Uttrycket är inte närmare definierat i direktivet och det är knappast tänkt som en avgränsning enbart till politik som uttryckligen och specifikt tagit sikte på statens/det allmännas förhållande till det samiska folket. I uppdraget får därför anses ingå även att granska politik och genomförande av politik som inte varit direkt inriktad på att reglera samers levnadsförhållanden, samers rätt till mark etc. Således kan även generell politik, regleringar och genomförande som kom att få konsekvenser för samer genom inverkan på levnadsförhållanden i huvudsak specifika för samer ingå i granskningen. Uttrycket ”politik gentemot samerna” synes hänga samman med att direktivet avgränsats till att inte omfatta övergrepp som begåtts av enskilda (=andra än det allmänna) gentemot samer.

- *Uttrycket ” enskilda samers levnadsvillkor, hälsa och sociala liv samt det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv”:*
Uttrycket innefattar inte bara sociala och kulturella förhållanden utan även ekonomiska och materiella konsekvenser.
- *Vilka områden ska granskas och belysas:* Direktivet lämnar helt öppet vilka specifika områden som kommissionen ska granska. Vägledning för att bestämma dessa hämtas från direktivet för att belysa konsekvenser av olika slag som den förda politiken har haft för enskilda samer och det samiska samhället och som gör sig gällande än idag. Men också syftet att utgöra en grund för åtgärder som främjar en försoningsprocess och ett livskraftigt samiskt samhälle. Valet av områden som ska granskas och belysas ska således bestämmas av kommissionen.

2. Tillvägagångssätt för kartläggningsarbetet

2.1 Valda granskningsområden

Kommissionen har, efter att ha diskuterat olika alternativ, stannat vid att inrikta granskningen på fyra huvudområden. Det är områden som ledamöterna har bedömt är av särskild betydelse för den del av kommissionens uppdrag som avser att öka kunskapen och den allmänna förståelsen för samernas historia och hur historiska oförrätter påverkar dagens villkor för samerna. En viktig utgångspunkt för valda områden är Sametingets förberedande rapport [Förberedelser inför en sanningskommission om statens övergrepp mot det samiska folket \(sametinget.se\)](http://sametinget.se).

2.2 Vissa utgångspunkter för kommissionens förhållningssätt till kartläggningsuppgiften och till hur det arbetet bör utföras

(i) Kommissionen kommer som en av sina utgångspunkter ha Sveriges folkrättsliga åtaganden, däribland FN:s generalförsamlings deklARATION om urfolks rättigheter (UNDRIP 2007).

(ii) En viktig utgångspunkt för kommissionens arbete är att samerna är ett urfolk, vilket innebär att samisk kultur är nära knuten till mark och vatten som traditionellt har brukats och att samernas rätt till mark och vatten hittills ensidigt definieras av svenska staten. Detta har begränsat det samiska folkets möjligheter att skapa livskraftiga samhällen med egen materiell och andlig kultur.

(iii) En annan utgångspunkt är att det finns dagsaktuella konsekvenser av politiken gentemot samer som behöver förklaras i betänkandet. Kartläggningen ska ge en förklaring till dagens situation, med konfliktytor mellan staten och samer, mellan samer och andra aktörer (företag och kommuner), mellan samer och lokalbefolkning, mellan grupper av samer och mellan samer och majoritetsbefolkning.

(iv) Ännu en utgångspunkt är att politiken (och dess genomförande) har påverkat de uppfattningar majoritetsbefolkningen idag har om samer, liksom samers egen uppfattning om sin kultur, sitt språk och sitt folk. Detta bör belysas.

(v) I kartläggningen bör det särskilt betonas att statens politik och dess genomförande (alternativt icke-genomförande) inte alltid varit enhetlig för hela det samiska området eller för hela det samiska folket. Dels har viss lagstiftning syftat till att skapa olika villkor för olika samiska grupper, dels har själva lagstiftningen tolkats eller implementerats olika av olika regionala eller lokala myndigheter.

(vi) Det måste även analyseras och beskrivas att det samiska folket består av grupper med olika kulturer och språk som har särskilts av nationsgränser beslutade utan det samiska folkets medverkan.

(vii) Vittnesmål och berättelser från enskilda ska ingå i konsekvensanalysen, som i sin tur ingår i kartläggningsarbetet. I vart fall delar av kartläggningsarbetet kommer därför inte kunna slutföras innan intervjuerna hållits, dokumenterats och analyserats. Intervjuer med efterföljande analys samt kartläggningsarbetet kommer under 2023 och 2024 pågå parallellt. Detta innebär att öppenhet även måste finnas för att områden utöver de som initialt övervägs kan komma att behöva kartläggas och belysas.

(viii) Inom de områden där det redan finns forskning om politiken gentemot samer och dess konsekvenser för samer bör denna kunna användas som en viktig källa. Det förutses dock finnas brister i den befintliga forskningen där framför allt arkivforskning kommer att behövas. Samtidigt finns mycket som inte har dokumenterats och det som är dokumenterat ger framför allt information om myndigheters och majoritetssamhällets syn. Befintlig forskning kan ofta men inte alltid peka på områden som bör granskas närmare av kommissionen.